

Konfiskata rozszerzona wymaga uzupełnienia

Ustawodawca nie przewidział rozwiązań pozwalających na prowadzenie egzekucji na podstawie orzeczenia o obowiązku naprawienia szkody bezpośrednio ze składników majątkowych, które zostały przeniesione przez sprawców na inne osoby fizyczne lub prawne

Dot. Ewa Rykowska/Materiały prasowe

DANIEL PĘKALA

adwokat, szef Praktyki Przemocności Gospodarczej i Prawnokarnej Ochrony Spółek w Kancelarii Kopeć Zaborowski

Institucja konfiskaty rozszerzonej została wprowadzona do polskiego porządku prawnego jako sposób na skuteczne zwalczanie zorganizowanej przestępczości, głównie o charakterze gospodarczym. Miała być remedium na stosowaną przez sprawców praktykę przenoszenia korzyści majątkowych osiąganych z przestępstw na osoby trzecie (np. członków rodziny czy też spółki prawa handlowego) w celu uniknięcia ryzyka utraty owoców popełnianych przestępstw. W art. 45 par. 3 kodeksu karnego wprowadzono więc domniemanie, że korzyści pochodzące z przestępstwa przeniesione przez sprawcę na osobę fizyczną,

prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej faktycznie lub pod jakimkolwiek tytułem prawnym stanowią mienie sprawcy podlegające przypadkowi na rzecz Skarbu Państwa.

Jednocześnie organy ścigania zostały wyposażone w uprawnienia do ustanowienia zabezpieczenia majątkowego na takim mieniu już na etapie postępowania przygotowawczego, m.in. po to, aby zablokować możliwość dalszego transferu korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa oraz zapewnić wykonanie ewentualnego orzeczenia o charakterze majątkowym (np. przypadku korzyści bądź jej zwrotu pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi).

Niestety przyjęte rozwiązania zawierają braki, które mogą de facto prowadzić do zachowania przez sprawcę uzyskanej z przestępstwa korzyści majątkowej.

Zwrot pokrzywdzonemu lub uprawnionemu

Kluczowa jest wyrażona w art. 45 par. 1 k.k. zasada, że korzyści majątkowe podlegają przypadkowi, ale tylko jeśli nie podlegają zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi. Wprowadzone do polskiego porządku prawnego rozwiązanie pozostaje spójne i skuteczne, kiedy pokrzywdzonemu lub innej osobie nie przysługuje zwrot osiągniętych

przez sprawcę korzyści majątkowych z przestępstwa przeniesionych następnie na osobę trzecią. Jako przykład można wskazać przestępstwo z art. 228 k.k. – przyjęcie korzyści majątkowej w związku z pełnieniem funkcji publicznej – gdy korzyść ta została następnie przetransferowana np. na założoną w tym celu spółkę prawa handlowego, a następnie spółka nabyła za to mienie nieruchomości. Działają tu bowiem domniemania z art. 45 par. 2 k.k. i art. 45 par. 3 k.k., że nieruchomość stanowi własność sprawcy, a sąd może orzec jej przepadek na rzecz Skarbu Państwa, gdyż nie podlega ona zwrotowi pokrzywdzonemu.

Sytuacja komplikuje się jednak w przypadku przestępstw, w których sprawca osiąga korzyści majątkowe kosztem pokrzywdzonego, np. czynów z art. 286 par. 1 k.k. (doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem) czy art. 284 par. 1 k.k. (przywłaszczenie rzeczy ruchomej lub prawa majątkowego), a następnie korzyści te przenosi na inną osobę lub podmiot. Zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 45 par. 1 k.k. korzyści takie nie powinny bowiem podlegać przypadkowi, lecz zwrotowi na rzecz pokrzywdzonego. W określonych konfiguracjach może się to okazać niemożliwe.

Dokończenie na s. D4

Konfiskata rozszerzona wymaga uzupełnienia

Dokończenie ze s. D3

Dzieje się tak w przypadku, gdy korzyścią majątkową pochodzącą z przestępstwa są środki pieniężne, które sprawca przenosi na inną osobę lub podmiot, a następnie ta inna osoba lub podmiot nabywa za te środki wartościowe składniki majątkowe, np. nieruchomości lub luksusowe samochody. Podobnie jest w sytuacji, w której to sprawca nabywa za środki pieniężne pochodzące z przestępstwa wartościowy majątek, którego własność przenosi następnie na inną osobę lub podmiot np. tytułem darowizny lub transakcji innego rodzaju (najczęściej o charakterze fikcyjnym).

Niemożliwe roszczenia

Powodem takiej sytuacji jest brak w prawie karnym rozwiązań pozwalających na sięgnięcie przez pokrzywdzonego przestępstwem bezpośrednio do majątku innych osób niż sprawca przestępstwa, nawet jeśli jest jasne, że majątek takiej osoby jest w rzeczywistości majątkiem sprawcy. Jedyną przewidzianą w prawie karnym instytucją pozwalającą na odzyskanie od sprawcy przestępstwa utraconego w wyniku przestępstwa mienia jest w zasadzie orzeczenie przez sąd środka kompensacyjnego z art. 46 par. 1 k.k. w postaci obowiązku naprawienia przez sprawcę szkody wyrządzonej przestępstwem. Nakładany jest on jednak bezpośrednio na sprawcę przestępstwa, a nie na osobę lub podmiot, na który przeniósł korzyści pochodzące z przestępstwa. W konsekwencji próby wyegzekwowania orzeczonego przez sąd obowiązku naprawienia szkody ze składników majątkowych nabytych przez osobę trzecią za pochodzące z przestępstwa pieniądze, które sprawca wcześniej na tę osobę przeniósł, są skazane na porażkę. Uzyskany przez pokrzywdzonego wyrok sądu zawierający środek kompensacyjny w postaci obowiązku naprawienia szkody stanowi bowiem tytuł wykonawczy (po zaopatrzeniu go

w klauzulę wykonalności) tylko wobec samego sprawcy i jego majątku. Tym samym, w razie niezrealizowania przez sprawcę obowiązku naprawienia szkody dobrowolnie oraz braku możliwości wyegzekwowania go z majątku sprawcy przez komornika, pokrzywdzony nie ma uprawnienia do uzyskania na podstawie posiadanego wyroku sądu karnego zaspokojenia z mienia przeniesionego przez sprawcę na inne osoby i podmioty. Nie ma przy tym znaczenia, że jest oczywiste, iż wartościowe składniki majątku znajdujące się w posiadaniu innej osoby lub podmiotu zostały nabyte za pieniądze z przestępstwa popełnionego przez sprawcę na szkodę pokrzywdzonego.

O ile bowiem na potrzeby zastosowania zabezpieczenia majątkowego wobec majątku przeniesionego przez sprawcę na osobę trzecią jeszcze na etapie postępowania przygotowawczego ustawodawca wprowadził domniemanie, że majątek ten stanowi własność sprawcy i może podlegać zabezpieczeniu, o tyle domniemanie to nie działa już na etapie egzekucji orzeczonego obowiązku naprawienia szkody. Komornicy odmawiają bowiem prowadzenia egzekucji z majątku niebędącego formalnie własnością sprawcy z powodu braku stosownego tytułu wykonawczego.

Odpowiednich uregulowań na próżno poszukiwać również w ustawie z 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbioro-

wych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2023 r. poz. 659 ze zm.). W obecnym brzmieniu ustawa nie przewiduje bowiem możliwości wystąpienia przez pokrzywdzonego z roszczeniem bezpośrednio do majątku podmiotu zbiorowego, który uzyskał korzyść majątkową z przestępstwa popełnionego przez sprawcę.

Wprowadzie w opublikowanym 29 sierpnia 2022 r. projekcie nowelizacji ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary przewidziano wprowadzenie przepisów art. 32a–32f odnoszących się do możliwości dochodzenia przez pokrzywdzonego od podmiotu zbiorowego roszczeń majątkowych wynikających bezpośrednio z popełnienia czynu zabronionego, jednak stosowne zmiany wciąż nie zostały wprowadzone, projekt zaś utkwiał w martwym punkcie.

Przyjęte przez polskiego ustawodawcę rozwiązania zawierają zatem istotną lukę, która powoduje, że sprawca przestępstwa pozostaje w faktycznym posiadaniu wartościowych składników majątkowych, wobec których nie można orzec przepadek ani które nie mogą być odzyskane przez pokrzywdzonego.

Biorąc pod uwagę to, że w przypadku przeważającej części przestępstw przeciwko mieniu sprawcy osiągają korzyści majątkowe właśnie kosztem pokrzywdzonych (a zatem nie można orzec ich przepadek), doniosłość problemu jest niezwykle istotna.

Potrzeba przyjęcia dodatkowych rozwiązań

Należy zatem postulować szybkie uzupełnienie przepisów o konfiskacie rozszerzonej w taki sposób, aby pokrzywdzony miał prawo dochodzić

swoich roszczeń majątkowych wobec sprawcy przestępstwa w ramach postępowania karnego także z przedmiotów majątkowych będących formalnie w posiadaniu innych osób lub podmiotów, ale co do których nie ma wątpliwości, że pochodzą one z przestępstwa popełnionego na szkodę pokrzywdzonego.

Cel ten mógłby zostać osiągnięty np. dzięki wprowadzeniu do kodeksu karnego rozwiązania na wzór tego, które było przewidziane w uchylonym ustawie z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396 ze zm.)

art. 52 k.k. Przepis ten dawał sądowi możliwość zobowiązania osoby fizycznej lub podmiotu, który był beneficjentem przestępczego działania sprawcy, do zwrotu uzyskanej korzyści na rzecz Skarbu Państwa. Przyjęcie analogicznego rozwiązania zapewniającego możliwość nakazania zwrotu korzyści uzyskanych z przestępstwa, a przeniesionych przez sprawcę na inne osoby, bezpośrednio na rzecz pokrzywdzonego z pewnością przyczyniłoby się do realizacji dwóch istotnych celów postępowania karnego, tj. faktycznego pozbawienia sprawcy korzyści pochodzących z przestępstwa oraz urealnienia i przyspieszenia procesu naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem. Do tego czasu pokrzywdzony, który chce odzyskać od sprawcy kwoty utracone w wyniku przestępstwa i przeniesione przez sprawcę na osoby trzecie, pozostaje poszukiwać ochrony swoich praw na gruncie postępowania cywilnego, ewentualnie w drodze rozwiązań pośrednich (jak np. egzekucja z udziałów sprawcy w spółce, do której przeniesiono majątek).

© P

Przeważająca część sprawców przestępstw przeciwko mieniu osiąga korzyści kosztem pokrzywdzonych, a wtedy konfiskata rozszerzona nie działa